

Door *Caroline Wisse-Weldam*

Woord van het jaar

Inleiding

Elk jaar wordt er door het Genootschap Onze Taal en Van Dale Lexicografie (van het woordenboek) een woord van het jaar gekozen. Het gaat om het woord dat het beste past bij dat jaar. Om te bepalen welk woord het is, wordt een verkiezing gehouden.

Van Dale heeft als woord van het jaar 2013 *selfie* gekozen. Onze Taal heeft als woord van het jaar 2013 *participatiesamenleving* gekozen, een moeilijk woord. Aan de Van Dale-verkiezing kan iedereen deelnemen. Bij de Onze Taal-verkiezing mag maar een beperkt aantal mensen stemmen. Zij worden aangewezen door het genootschap.

In deze lesbrief bekijk je uit welke woorden er gekozen is, wat de woorden zijn van vorige jaren en hoe je achter de betekenis van moeilijke woorden komt.

Uitleg

Als je een tekst leest, kom je weleens moeilijk woorden tegen. Vaak moet je weten wat deze woorden betekenen om de tekst te kunnen begrijpen. Deze lesbrief gaat over woordraadstrategieën: manieren om achter de betekenis van moeilijke woorden te komen. Je gaat deze strategieën leren en gebruiken.

Opdracht 1

Er zijn verschillende manieren om achter de betekenis van moeilijke woorden te komen.

- 1 Kijk naar het woord. Misschien ken je al een stukje van het woord.
- 2 Kijk naar het plaatje bij de tekst. Misschien heeft het plaatje iets met het woord te maken.
- 3 Lees een stukje terug of verder in de tekst. Daar staat soms een woord dat hetzelfde betekent.
- 4 Lees een stukje terug of verder in de tekst. Daar staat soms een woord dat het tegengestelde betekent.
- 5 Lees een stukje terug of verder in de tekst. Daar wordt soms uitgelegd wat het woord betekent.
- 6 Zoek het woord op in het woordenboek of vraag het aan iemand anders.

Lees de volgende tekst.

'Als volgende week je haar niet is afgeknipt, moet je van school.' Dat zei de schoolleiding twee weken geleden tegen de twaalfjarige Vanessa Van Dyke uit het Amerikaanse Orlando. Vanessa heeft lange donkere afrokruilen die als een grote bol alle kanten op steken en haar gezicht omlijsten. Ze zit al drie jaar op dezelfde school. Al die tijd had ze hetzelfde kapsel. En dat was nooit een probleem. Tot nu.

Vanessa was naar de leraar gestapt, omdat ze de laatste tijd door een paar leerlingen om haar afro werd gepest. De leraar zei dat Vanessa dan maar naar de kapper moest. En hij duwde haar de schoolregels onder haar neus. Daarin staat: 'De haren van leerlingen moeten een natuurlijke kleur hebben en geen afleiding zijn.' Als voorbeelden van 'afleidend haar' worden een hanenkam, geschoren patronen en een dun rattenstaartje genoemd. Maar in plaats van naar de kapper stapten Vanessa en haar moeder naar een plaatselijk tv-station. Daar vertelde Vanessa dat ze haar haar niet kwijt wil. 'Ik word ermee gepest, omdat het niet glad is. Omdat ik anders ben. Maar ik houd van mijn haar. Het is heel bol en dat vind ik mooi. Het maakt mij uniek.' En haar moeder zei: 'Op deze manier geeft de school Vanessa de schuld dat ze gepest wordt.' Door de tv-uitzending kreeg het nieuws veel aandacht en nu is de school een beetje teruggekrabbeld. Vanessa mag blijven, maar ze moet er wel voor zorgen dat het haar strakker om haar hoofd zit.

Vanessa en haar moeder hebben groot gelijk, vindt redacteur Cora. De leraar moet iets aan het pesten doen. Niet aan Vanessa's haar. Al was het pimpelpaars. En als iemand achter haar het schoolbord niet kan zien, dan vraag je toch gewoon of ze aan de zijkant wil zitten?

Bron: <http://www.kidsweek.nl/artikel/26239/wat-vind-jij-van-schoolregels>, 4 december 2013.

Geef van de onderstreepte woorden in de tekst aan of je de betekenis al kent of niet. Zet daarvoor een kruisje in de juiste kolom.

	Ik ken het woord niet	Ik ken het woord een beetje	Ik ken het woord, maar kan de betekenis niet uitleggen	Ik ken de betekenis
schoolleiding				
omlijsten				
afro				
afleiding				
patronen				
plaatselijk				
uniek				
teruggekrabbeld				

Opdracht 2

Welke strategie kun je in deze tekst gebruiken om achter de betekenis van het woord te komen? Zet kruisjes in de juiste kolom(men) en vul de betekenis in.

Manier	1	2	3	4	5	6	Betekenis
schoolleiding							
omlijsten							
afro							
afleiding							
patronen							
plaatselijk							
uniek							
teruggekrabbeld							

Controleer jouw betekenis door hem op de plek van het moeilijke woord in de tekst te zetten. Klopt de zin dan nog?

Opdracht 3

Deze acht woorden maakten ook kans om woord van het jaar 2013 te worden. Wat denk jij dat deze woorden betekenen als je strategie 1 gebruikt (*Kijk naar het woord. Misschien ken je al een stukje van het woord.*)?

pietitie =
 sletvrees =
 3D-printer =
 afluisterschandaal =
 koningslied =
 phablet =
 shariawijk =
 socialbesitas =

Opdracht 4

Vul de betekenissen bij opdracht 3 aan door je eigen kennis te gebruiken.

Controleer jouw antwoorden door ze te vergelijken met die van drie klasgenoten.

Opdracht 5

Hieronder zie je een overzicht van woorden van het jaar uit voorgaande jaren.

Jaar	Taal	Door wie gekozen	Woord
2012	Nederlands	Onze Taal	plofkip
		Van Dale	project X-feest
	Vlaams	Van Dale en VRT	frietchinees
2011	Nederlands	Van Dale	tuigdorp
		bezoekers van de website van het Instituut voor Nederlandse Lexicologie	wildbreien
		de bezoekers van de website van Kidsweek	komkommerpaniek
2010	Nederlands	volgens lezers van Onze Taal en Taalpost	gedoogsteun
		neerlandicus Peter Zuidgeest	onwoorden-top-100
		Van Dale	gedoogregering
	Vlaams	Van Dale en VRT	tentsletje
2009		de Nederlands dagbladen	Mexicaanse griep
		Van Dale	ontvrienden
2008	Nederlands	een verkiezing door De Pers, Van Dale en Onze Taal	swaffelen
2007	Nederlands	een verkiezing door De Pers, Van Dale en Onze Taal	Bokitoproof
2006	Nederlands	Van Dale	VOC-mentaliteit
		het Vlaamse Knack	dessertkindje
2005	Nederlands	Van Dale	generatiepact
		Adriaan Jaeggi	kippendrift
		bezoekers van woordvanhetjaar.nl	genverbrander
2004	Nederlands	Van Dale	superministerraad
2003	Nederlands	Van Dale	SARS
		bezoekers van woordvanhetjaar.nl	gamen
2002	Nederlands	Van Dale	nitrofe(e)n
2001	Nederlands	Van Dale	MKZ-crisis
2000	Nederlands	Ewoud Sanders	weblog

Bron: <https://onzetaal.nl/dossiers/dossiers/woorden-van-het-jaar>.

Vorm een groepje. Maak samen de volgende opdrachten met de woorden uit het schema dat hierboven staat.

- 1 Bedenk bij drie woorden een zin waardoor de betekenis duidelijk wordt.
- 2 Zoek bij drie woorden een plaatje dat met het woord te maken heeft. Je mag ook zelf iets tekenen.

- 3 Schrijf bij één woord een stukje tekst waarin een woord voorkomt dat hetzelfde betekent.
- 4 Schrijf bij één woord een stukje tekst waarin een woord voorkomt dat het tegengestelde betekent.
- 5 Schrijf bij één woord een stukje tekst waarin de betekenis van dat woord uitgelegd wordt.

Opdracht 6

Het genootschap Onze Taal heeft *participatiesamenleving* gekozen tot woord van het jaar 2013. Maak samen met je groepje de volgende opdrachten.

- 1 Wat is de betekenis van dit woord?
- 2 Welke strategieën kun je gebruiken om achter de betekenis van dit woord te komen?
- 3 Welke strategie is het makkelijkst om te gebruiken?

Opdracht 7

Het woord van het jaar 2013 is volgens Van Dale uiteindelijk *selfie* geworden. Voor het eerst heeft Nederland hetzelfde woord van het jaar als België en Engeland. Je kunt dus bijna spreken van een Europees woord van het jaar!

Maak samen met je groepje de volgende opdrachten.

- 1 Wat is de betekenis van dit woord?
- 2 Dit is oorspronkelijk een Engels woord. Hoe kun je dit woord schrijven, zodat het meer Nederlands is?
- 3 Kees van Kooten heeft een Nederlands woord voor *selfie* bedacht: *otofoto*. Bekijk <http://www.leesplein.nl/jongerenliteratuurplein/nieuws/selfie-van-dale-woord-van-het-jaar/10625>. Welk nieuw Nederlands woord kunnen jullie bedenken voor *selfie*?
- 4 Iedereen maakt selfies. Ook beroemde mensen. Zoek op internet selfies van bekende mensen.

De 'selfie' van de Amerikaanse president Barack Obama met de Deense en Britse premiers bij de herdenkingsbijeenkomst voor Mandela ging via twitter de hele wereld over. (Bron: *Volkscrant.nl*, 17 december 2013.)

- 5 Maak zelf een selfie.
- 6 Er is al een variant bedacht op selfie: *shelfie*. Bekijk <http://www.leesplein.nl/jongerenliteratuurplein/nieuws/en-het-allernieuwste-woord-shelfie/10627>. Maak een shelfie.

Opdracht 8

- 1 Welk woord uit het rijtje in opdracht 3 had volgens jullie het woord van het jaar moeten worden?
- 2 Verzin samen een woord dat volgens jullie woord van het jaar 2013 had moeten worden.
- 3 Wat is de betekenis van jullie woord van het jaar?
- 4 Bedenk een zin waarin de betekenis van jullie woord duidelijk wordt.
- 5 Welke strategie(ën) kun je gebruiken om achter de betekenis van jullie woord te komen?
- 6 Maak een selfie met jullie zelfbedachte woord van het jaar.